

**تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران
۱۲. عملکرد سال ۱۳۹۷ و برآورد
رشد اقتصادی سال ۱۳۹۸**

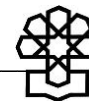
معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۶۵۳۴
خردادماه ۱۳۹۸

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۳.....	مقدمه
۵.....	۱. بخش کشاورزی
۶.....	۲. بخش نفت خام و گاز طبیعی
۷.....	۳. بخش معدن
۸.....	۴. بخش صنعت
۱۳.....	۵. بخش ساختمان
۱۴.....	۶. بخش خدمات
۱۵.....	۶-۱. خدمات بازرگانی
۱۶.....	۶-۲. خدمات عمومی
۱۷.....	۶-۳. خدمات واسطه‌گری مالی
۱۸.....	جمع‌بندی
۱۹.....	منابع و مأخذ

تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران ۱۲. عملکرد سال ۱۳۹۷ و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۸

چکیده

تجربه دو دوره وضع تحریم‌های گسترده علیه اقتصاد ایران نشان می‌دهد که بروز پدیده رکود تورمی از نتایج قطعی آن است. عملکرد اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۷ تطابق بالایی با عملکرد آن در سال ۱۳۹۱ دارد. روند فزاینده قیمت‌ها، بحران ارزی و رکود اقتصادی از ویژگی‌های هر دو دوره بوده است. در هر دو دوره بخش مهمی از این موضوع به وابستگی بالای اقتصاد ایران به نفت، به خصوص از کانال بودجه و تأمین مالی واردات، مرتبط است. هر دو کانال فوق بر وقوع بحران ارزی و تبعات رکود تورمی ناشی از آن کاملاً مؤثر هستند.

عملکرد بخش حقیقی اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۷ نشان‌دهنده رشد منفی اقتصاد در همه بخش‌های اصلی بجز آب، برق و گاز طبیعی است. کاهش حجم و افزایش هزینه واردات بر عملکرد بخش صنعت به خصوص صنعت خودروسازی، پتروشیمی و صنایع غذایی مؤثر بوده است. کاهش حقیقی مخارج عمرانی دولت در کنار افزایش هزینه زمین و مصالح ساختمانی، رکود بخش ساختمان را موجب شد. همچنین در اثر رشد منفی بخش‌های صنعت و کشاورزی و حجم تجارت خارجی، بخش بازرگانی (خرده‌فروشی و عمده‌فروشی) رشد منفی را تجربه کرد. همچنین کاهش حقیقی مخارج هزینه‌ای دولت، رشد بخش خدمات عمومی (شامل آموزش، بهداشت و...) را منفی کرد. با این حال در میان زیربخش‌های خدمات، بخش‌های حمل‌ونقل، مستغلات، واسطه‌گری مالی و خدمات اجتماعی همچنان به رشد مثبت ادامه دادند. در مجموع رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۷ (رشد اقتصادی) حدود ۵/۱- درصد برآورد می‌گردد. رشد اقتصادی بدون نفت نیز در این سال حدود ۲/۱- درصد برآورد می‌شود. مرکز آمار ایران رشد اقتصادی ۹ ماهه اول سال را ۳/۸- درصد برآورد کرده و آخرین آمار بانک مرکزی برای سال ۱۳۹۷ به سه‌ماهه اول برمی‌گردد که رشد ۱/۸ درصدی سه‌ماهه اول را نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۹۸ تشدید رشد منفی نفت به واسطه حذف معافیت‌های تحریمی برخی کشورها برای خرید نفت از ایران، تشدید رکود بخش‌های ساختمان و خدمات عمومی به دلیل کاهش حقیقی مخارج عمرانی و جاری دولت، تداوم رشد منفی بخش صنعت به دلیل محدودیت‌های وارداتی و رشد منفی خدمات بازرگانی به دلیل رکود اقتصادی و کاهش تجارت خارجی، مورد انتظار است. با این حال به دلیل وضعیت نسبتاً مناسب بارندگی در سال آبی فعلی، رشد مثبت بخش کشاورزی پیش‌بینی می‌شود. همچنین انتظار می‌رود بخش‌های حمل‌ونقل و ارتباطات و آب، برق و گاز به دلیل زیرساخت‌های موجود

و ارتقای تکنولوژی همچنان در این سال به رشد مثبت خود ادامه دهد. در مجموع رشد اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۸، با فرض نسبتاً بدبینانه برای صادرات نفت (به طور میانگین ۳۰۰ هزار بشکه در روز)، حدود ۹/۸- درصد و رشد بدون نفت حدود ۲- درصد برآورد می‌گردد.

صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی نیز در آخرین گزارش‌های خود رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۱۸ را به ترتیب ۳/۹- و ۱/۹- درصد و در سال ۲۰۱۹ به ترتیب ۶- و ۴/۵- پیش‌بینی کرده‌اند. به نظر می‌رسد رشد منفی بخش نفت عمدتاً ناشی از کاهش تقاضای خارجی، بخش صنعت ناشی از کاهش واردات، بخش ساختمان ناشی از کمبود تقاضای مؤثر عمدتاً از کانال سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی و بخش خدمات ناشی از بی‌ثباتی اقتصاد کلان و عملکرد سایر بخش‌های اقتصاد باشد.

ذکر این نکته ضروری است که برآوردهای انجام شده، با فرض تداوم شرایط موجود صورت گرفته است. این در حالی است که به طور بالقوه سیاستگذار می‌تواند با اتخاذ سیاست‌های فعالانه در مقابل تحریم‌ها و کاهش تهدیدها و بهره‌گیری از فرصت‌های ناشی از آن، تبعات منفی را کاهش دهد.

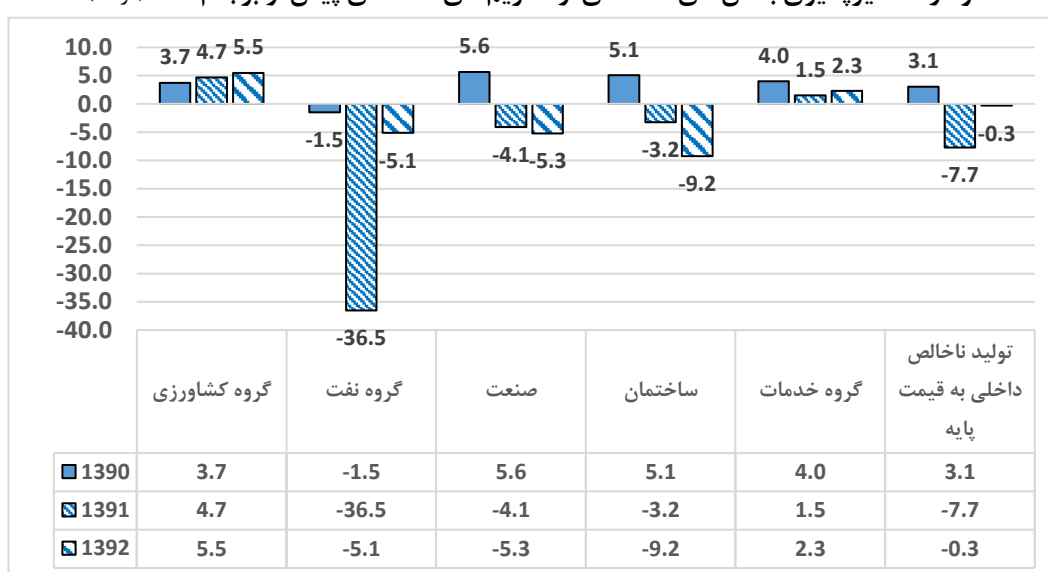
با توجه به اهمیت راهبردی بخش صنعت به خصوص از نظر برخورداری از پیوندهای گسترده با سایر بخش‌ها، اتخاذ سیاست‌های مناسب با شرایط این بخش می‌تواند از اولویت بیشتری برخوردار باشد. در این میان میزان تأثیرپذیری مستقیم و غیرمستقیم هر بخش از محدودیت‌های وارداتی، میزان امکان جایگزینی واردات هر بخش و سهم آنها در کل اقتصاد دارای اهمیت است. هرچه یک بخش وابستگی مستقیم بیشتری به واردات داشته باشد و از طرفی پیوندهای آن بیشتر با بخش‌هایی باشد که وابستگی زیادی به واردات دارند، آسیب‌پذیری بیشتری از کاهش واردات خواهد داشت.

از این نظر بخش‌های «محصولات رایانه‌ای و الکترونیکی»، «ماشین‌آلات و تجهیزات»، «توتون و تنباکو»، «کفش»، «پوشاک»، «وسایل نقلیه موتوی (خودروسازی)» و... بیشترین وابستگی به واردات و در نتیجه آسیب‌پذیری از محدودیت واردات را دارند. با در نظر گرفتن سهم بخش‌ها از تولید کل اقتصاد (از منظر رشد اقتصادی) در میان زیربخش‌های صنعت، بخش‌های «فلزات پایه»، «پتروشیمی»، «خودروسازی» و «صنایع غذایی» اهمیت بالاتری از نظر آسیب‌پذیری از واردات را دارا هستند که لازم است مورد توجه سیاستگذاران قرار گیرد.

عملکرد بخش حقیقی اقتصاد در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ بیش از هر چیز متأثر از بحران ارزی و وضع تحریم‌های جدید علیه ایران است. تجربه پیشین تحریم‌های گسترده اقتصادی علیه ایران در سال‌های ابتدایی دهه نود که آثار آن در بخش حقیقی از سال ۱۳۹۱ بروز یافت، نشان می‌دهد که بخش‌های نفت، صنعت و ساختمان، بیشترین آسیب‌پذیری را از شرایط تحریم دارند و در مرحله بعد بخش‌های خدمات، کشاورزی و آب، برق و گاز از این موضوع تأثیر می‌پذیرند (نمودار ۱).

نمودار ۱. تأثیرپذیری بخش‌های اقتصادی از تحریم‌های اقتصادی پیش از برجام (درصد)

مأخذ: حساب‌های ملی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

محرك اصلی رشد منفی در بخش نفت، کاهش صادرات؛ در بخش صنعت، کاهش واردات و در بخش ساختمان، کاهش تقاضای سرمایه‌گذاری دولت (مخارج عمرانی) و بخش خصوصی است. بخش خدمات نیز از کانال زیربخش‌های خدمات عمومی و خدمات خرده‌فروشی و عمده‌فروشی با کاهش رشد مواجه می‌شود، اما تجربه نشان داده است که در کوتاه‌مدت بخش‌هایی نظیر حمل‌ونقل، مستغلات و خدمات اجتماعی از حیث ایجاد ارزش افزوده تأثیر کمتری از تحریم‌های اقتصادی می‌پذیرند. در ارزیابی بخش‌های اقتصادی از نظر تأثیر عملکرد آنها بر رشد کلی اقتصاد، سهم هر بخش از تولید اقتصاد از یک طرف و میزان ارتباط و تنیدگی آن با سایر بخش‌ها (پیوندهای پسین و پیشین) دارای اهمیت است. از این نظر بخش صنعت دارای اهمیت راهبردی است، چراکه علی‌رغم آنکه سهم آن در کل اقتصاد ایران حدود ۱۲ درصد است، اما عملکرد بسیاری از بخش‌های دیگر نظیر ساختمان (به خصوص ساختمان‌های غیرمسکونی)، خدمات خرده‌فروشی و عمده‌فروشی، واسطه‌گری‌های مالی،

حمل و نقل و... به طور مستقیم و غیرمستقیم به عملکرد این بخش مرتبط است. بر این اساس، کاهش تولید بخش صنعت در نتیجه کاهش واردات، علاوه بر کاهش رشد آن، بر عملکرد سایر بخش‌ها نیز به طور معناداری تأثیر می‌گذارد. جدول ۱ سهم بخش‌های اصلی از اقتصاد ایران را نشان می‌دهد. در قسمت چهارم گزارش درباره اهمیت بخش صنعت از نظر تأثیرپذیری از محدودیت‌های وارداتی و تأثیرگذاری آن بر اقتصاد ملی به طور جداگانه و نسبتاً مفصل بحث خواهد شد و پیام‌های آن برای تولید سال ۱۳۹۸ استنباط خواهد گردید.

جدول ۱. سهم بخش‌ها در اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۶ (درصد)

عنوان بخش	بانک مرکزی ^(۱) سهم از تولید ناخالص داخلی (GDP) به قیمت پایه	مرکز آمار ایران ^(۲) سهم از تولید ناخالص داخلی (GDP) به قیمت بازار
گروه کشاورزی	۶/۶	۵/۹
گروه نفت	۲۲/۲	۲۱/۶
صنعت	۱۱/۹	۱۲/۳
معادن	۰/۸	۱/۳
برق، آب و گاز	۶/۹	۷/۰
ساختمان	۴/۴	۲/۹
گروه خدمات	۴۹/۹	۴۸/۷

مأخذ: حساب‌های ملی فصلی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶.

(۱) دلیل بالاتر از ۱۰۰ بودن مجموع سهم‌ها، ۲/۵ درصد کارمزد احتسابی است که باید کسر گردد.

(۲) حساب‌های ملی بانک مرکزی به قیمت پایه و مرکز آمار به قیمت بازار ارائه می‌گردد.

در ادامه گزارش، به بررسی عملکرد بخش حقیقی اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۷ و ارائه پیش‌بینی رشد اقتصادی در سال ۱۳۹۸ پرداخته می‌شود. در ارائه چشم‌انداز سال ۱۳۹۸ نیز نظیر سال ۱۳۹۷ تحریم‌های اقتصادی و کانال‌های اثرگذاری آن عامل تعیین‌کننده اصلی است که به تفصیل در سطح بخش‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. علاوه بر این، با توجه به آنکه آمار عملکرد بخش حقیقی سال ۱۳۹۷ توسط نهادهای آماری منتشر نشده است، در ارائه آمارها عمدتاً به آمار رشد اعلامی مرکز آمار ایران برای ۹ ماهه ۱۳۹۷ اتکا می‌شود. با این حال، هر جا لازم باشد به آمارهای در دسترس سال اشاره شده و در تحلیل عملکرد بخش و پیش‌بینی رشد از آخرین آمارهای در دسترس استفاده خواهد شد.

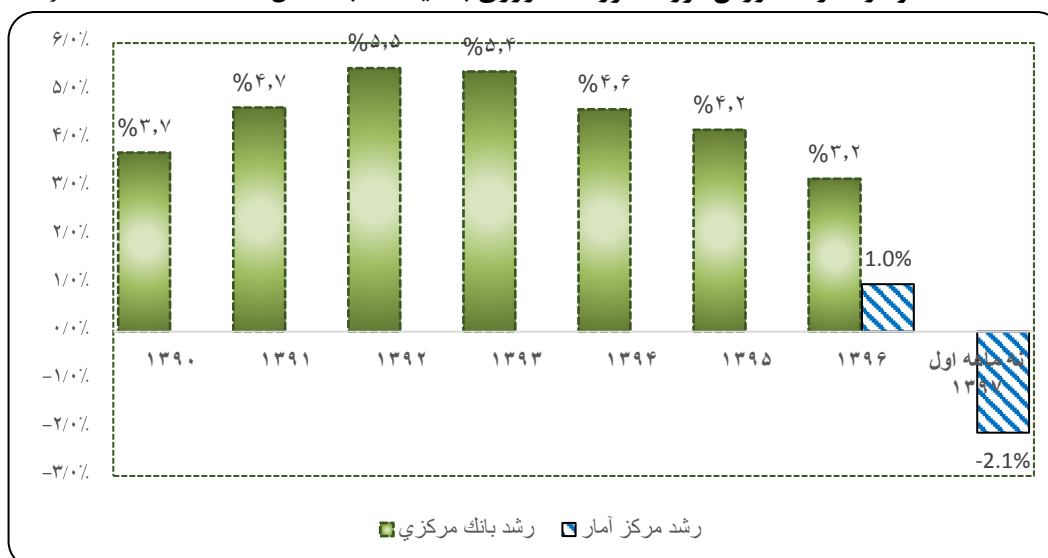

۱. بخش کشاورزی

در دهه اخیر که اقتصاد ایران نوسانات قابل توجهی را تجربه کرده و بسیاری از بخش‌های اقتصادی دوره‌های رکودی را تجربه کرده‌اند، بخش کشاورزی از جمله معدود بخش‌هایی بوده که به رشد مثبت خود ادامه داده است. حتی در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ که اقتصاد ایران رکود ناشی از تحریم‌های اقتصادی را تجربه کرد، رشد این بخش قابل توجه بود. دلیل این موضوع به آن برمی‌گردد که در کوتاه‌مدت مهم‌ترین عامل مؤثر بر عملکرد بخش کشاورزی، وضعیت بارندگی و شرایط آب و هوایی است. علاوه بر این شرایط رکودی سال‌های آغازین دهه ۹۰ که با جهش‌های ارزی همراه بود، برخی مزیت‌های صادراتی را برای بعضی محصولات کشاورزی ایجاد کرد.

با این حال، بر اساس اعلام مرکز آمار این بخش در سال ۱۳۹۷ رکود را تجربه کرده است. این مرکز رشد بخش کشاورزی در ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ را ۲/۱- درصد برآورد کرده که می‌تواند ناشی از وضعیت نامطلوب سال آبی گذشته باشد.

نمودار ۲. رشد ارزش افزوده گروه کشاورزی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد)

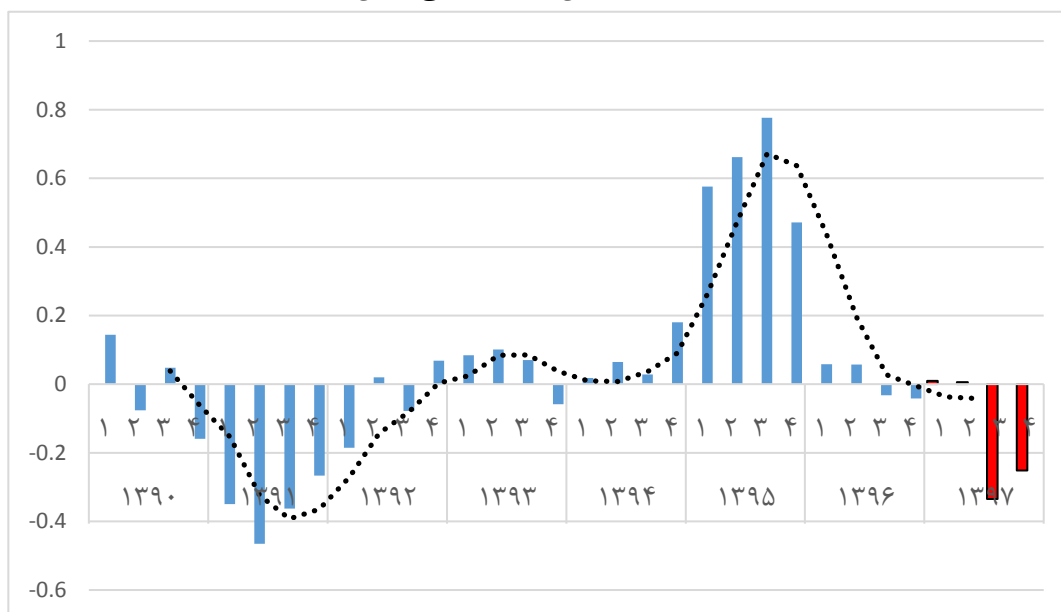
مأخذ: حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران.

با در نظر گرفتن شواهد موجود از وضعیت نسبتاً مناسب بارندگی در سال آبی ۱۳۹۷-۱۳۹۸، رشد مثبت مجدد بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۸ محتمل است. رشد بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۸ حدود ۳ درصد پیش‌بینی می‌شود.

۲. بخش نفت خام و گاز طبیعی

بر اساس اعلام بانک مرکزی، گروه نفت در سال ۱۳۹۶ حدود ۰/۹ درصد رشد داشته است. مرکز آمار ایران نیز رشد بخش استخراج نفت و گاز طبیعی را در این سال ۱/۵ درصد اعلام کرده است. همچنین مرکز آمار ایران رشد این بخش در ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ را ۱۰/۵- درصد برآورد کرده است. با توجه به روند کاهنده صادرات نفتی، رشد ارزش افزوده این بخش در کل سال حدود ۱۷- درصد برآورد می‌شود.

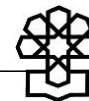
نمودار ۳. رشد ارزش افزوده فصلی بخش نفت

مأخذ: حساب‌های ملی فصلی بانک مرکزی (سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۶)، حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران (سال ۱۳۹۷).

با توجه به تشدید تحریم‌های نفتی ایران که در قالب عدم تمدید معافیت برخی کشورها از خرید نفت ایران اعمال شد، انتظار کاهش بیش از پیش صادرات نفت وجود دارد. برخی آمارها از منابع ثانوی نشان می‌دهد که صادرات نفت ایران در ماه می ۲۰۱۹ (اردیبهشت و خرداد ۱۳۹۸) حدود ۴۰۰ هزار بشکه در روز بوده است.^۱ با توجه به ماهیت و ساختار تحریم‌ها، واکنش کشورهای واردکننده نفت و شرایط بازار جهانی نفت، صادرات بیش از ۵۰۰ هزار بشکه‌ای نفت ایران مورد انتظار نیست. در این گزارش با فرض نسبتاً بدبینانه برای صادرات نفت در سال ۱۳۹۸، صادرات نفت به طور متوسط ۳۰۰ هزار بشکه در نظر گرفته شده است و با این فرض رشد ارزش افزوده بخش نفت در سال ۱۳۹۸ حدود ۴۹- درصد برآورد می‌شود.

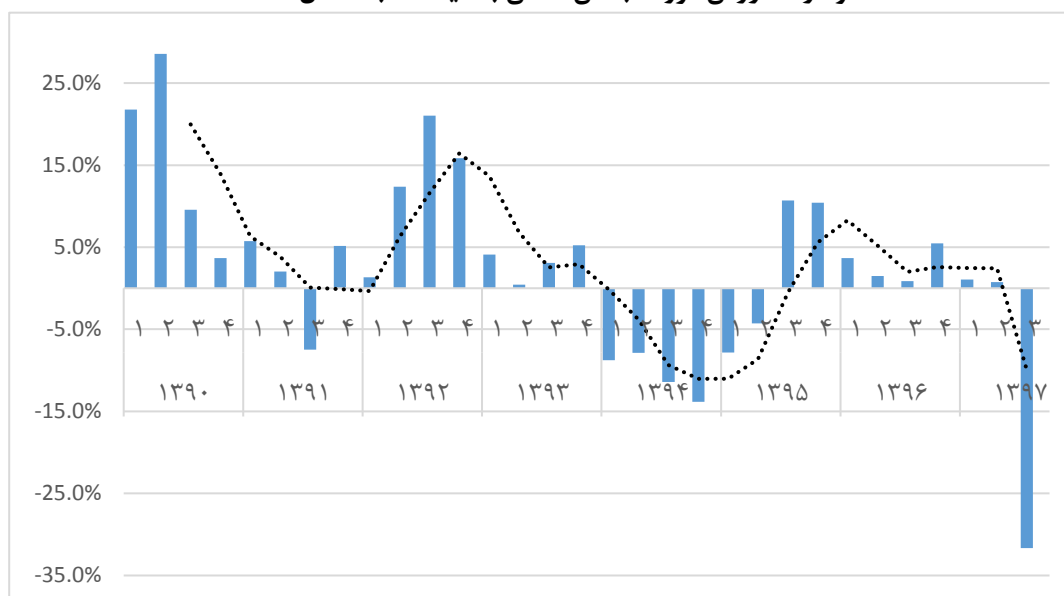
1. <https://www.reuters.com/article/iran-oil-exports/irans-may-crude-exports-slide-to-400000-bpd-data-sources-idUSL8N234504?rpc=401&>

۳. بخش معدن

نمودار ۴ نشان‌دهنده روند تغییرات ارزش‌افزوده بخش معدن (بدون احتساب نفت) طی دوره ۱۳۹۰ تا ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ است. نکته مهم در این نمودار، روند سیکلی رشد بخش معدن است که دوره‌های منظم سه‌ساله رونق و رکود را نشان می‌دهد.

نمودار ۴. ارزش‌افزوده بخش معدن به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

مأخذ: سال‌های ۱۳۹۰ - ۱۳۹۶ از حساب‌های ملی فصلی بانک مرکزی و ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ از حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران.

به دلیل اختلاف میان تولید و فروش محصولات معدنی و اهمیت موضوع انبارداری و وجود ابهامات در این زمینه، آمار حساب‌های ملی در این حوزه محل مناقشه است. به عنوان مثال در حالی که آمار حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران رشد ۹/۸- درصدی بخش معدن در ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ را نشان می‌دهد، در آمار ۹ ماهه تولید کالاهای منتخب معدنی و صنایع معدنی وزارت صمت رشد تولید همه محصولات بجز شمش آلومینیوم و آلومینا و سیمان مثبت است. رشد منفی این محصولات هم کمتر از پنج است. همچنین شاخص تولید صنایع معدنی بورسی هم رشد مثبت این بخش را نشان می‌دهد. در مجموع با توجه به شواهد موجود و در نظر گرفتن سیکل‌های بخش معدن، رشد منفی بخش معدن در سال ۱۳۹۸ مورد انتظار است.

۴. بخش صنعت

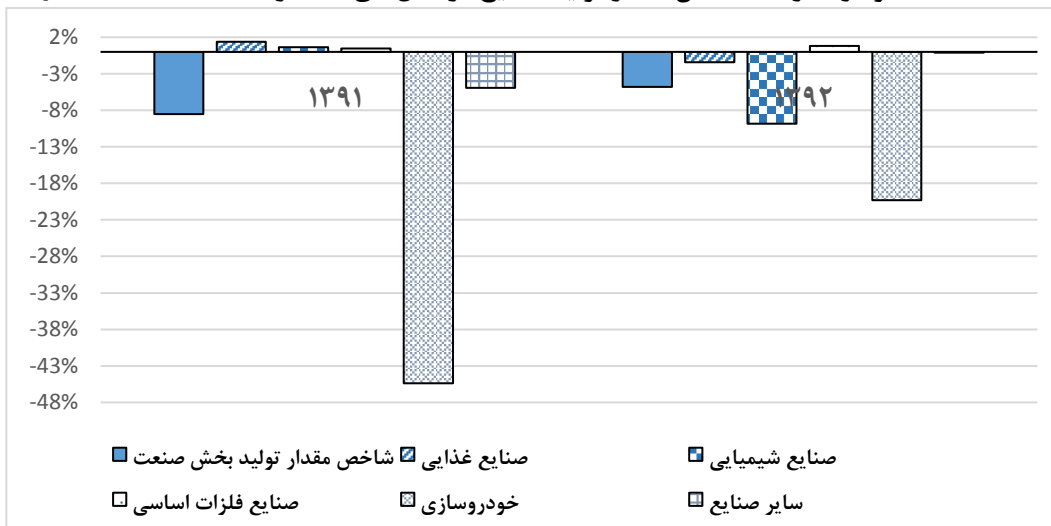
با توجه به ماهیت مشابه تحریم‌های اقتصادی جدید با دور قبلی تحریم‌ها (پیش از توافق برجام)، انتظار می‌رود نوع تأثیر آن بر اقتصاد ایران از جمله بخش صنعت نسبتاً مشابه باشد. از این نظر می‌توان سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ را با توجه به تجربه سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ شبیه‌سازی کرد. جدول ۲ وضعیت رشد بخش‌های مختلف صنعتی در دو سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ و سال ۱۳۹۷ را نشان می‌دهد.

جدول ۲. رشد شاخص مقدار تولید صنایع در سال‌های ۱۳۹۱، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۷ (درصد)

سال	شاخص مقدار تولید بخش صنعت	صنایع غذایی	صنایع شیمیایی	صنایع فلزات اساسی	خودروسازی	سایر صنایع
۱۳۹۱	-۹	۱	۱	۰	-۴۵	-۵
۱۳۹۲	-۵	-۱	-۱۰	۱	-۲۰	۰
۱۳۹۷	-۸	-۵	-۵	۹	-۳۷	-۱

مأخذ: طرح سرشماری کارگاه‌های بزرگ صنعتی بانک مرکزی سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ و آمار شاخص تولید صنایع بورسی مؤسسه آموزش و پژوهش در مدیریت و برنامه‌ریزی سال ۱۳۹۷.

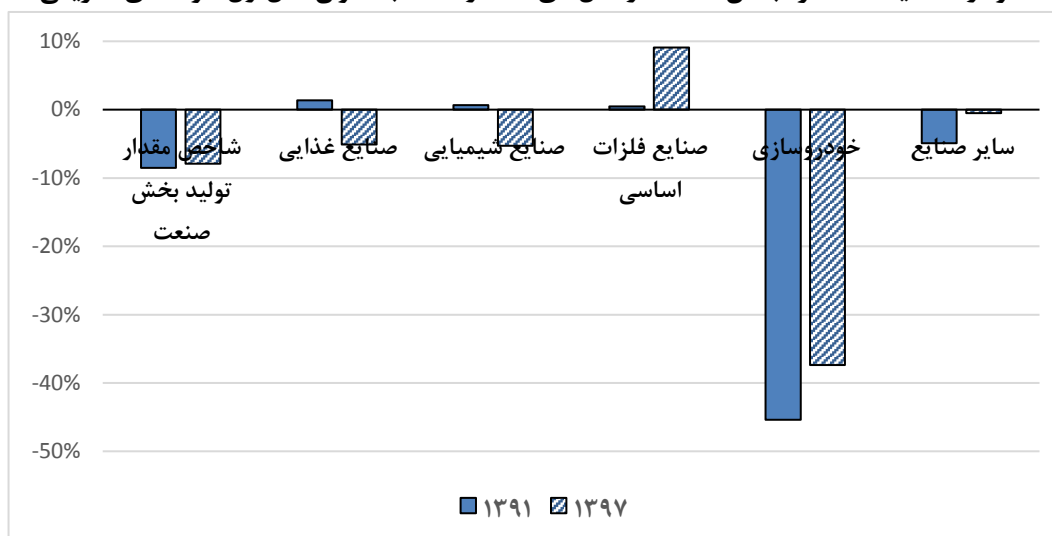
نمودار ۵. رشد شاخص مقدار تولید صنایع در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ (درصد)

مأخذ: طرح سرشماری کارگاه‌های صنعتی بانک مرکزی.

نمودار ۶. مقایسه عملکرد بخش صنعت در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۷ به عنوان سال اول شوک‌های تحریمی

مأخذ: طرح سرشماری کارگاه‌های بزرگ صنعتی بانک مرکزی سال ۱۳۹۱ و آمار شاخص تولید صنایع بورسی مؤسسه آموزش و پژوهش در مدیریت و برنامه‌ریزی سال ۱۳۹۷.

از جدول و نمودارهای فوق می‌توان موارد زیر را استنباط کرد:

۱. بیشترین تأثیر بر تولید صنعت در سال اول تحریم رخ داده است.
۲. میزان تأثیرگذاری تحریم بر صنایع مختلف، متفاوت بوده است. به نحوی که در میان صنایع عمده اقتصاد ایران، صنعت خودروسازی بیشترین تأثیر را از تحریم پذیرفته و پس از آن صنایع شیمیایی (پتروشیمی) قرار داشته است. تأثیرپذیری صنایع غذایی و صنایع فلزات اساسی کمتر بوده است. با این حال در ادامه و با توجه به رکود طرف تقاضا شاهد رکود بخش فلزات اساسی به تبع رکود بخش ساختمان به عنوان ادامه تأثیرات تحریم در سال‌های بعد بوده‌ایم.
۳. سرعت تأثیرگذاری تحریم بر صنایع نیز متفاوت بوده است. به نحوی که صنعت خودروسازی به سرعت از این وضعیت تأثیر گرفته، ولی تأثیر تحریم بر صنایع شیمیایی با تأخیر بوده است. صنایع غذایی نیز در سال دوم تحریم بیشتر متأثر شده‌اند.
۴. رشد منفی کل صنعت در سال ۱۳۹۷ تقریباً با سال ۱۳۹۱ نزدیک است.
۵. خودروسازی همچنان بیشترین و سریع‌ترین آسیب‌پذیری از تحریم‌ها را دارد.
۶. در سال اول دور جدید تحریم‌ها، رشد منفی صنایع غذایی و پتروشیمی بیشتر از تجربه سال ۱۳۹۱ بوده، اما کاهش رشد سایر صنایع کمتر از سال ۱۳۹۱ بوده است.
۷. با وجود آنکه تأثیرپذیری فوری بخش فلزات اساسی از تحریم مورد انتظار نبوده است، رشد حدود ۹ درصدی این بخش در سال ۱۳۹۷ نیز فراتر از انتظارات قبلی است.

با توجه به تجربه دور قبلی و فعلی تحریم‌ها، کانال‌های اثرگذاری تحریم بر صنایع مختلف، متفاوت است. برخی صنایع (نظیر خودروسازی) به دلیل مشکل در تأمین کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز تولید به دلیل محدودیت‌های وارداتی با مشکل مواجه می‌شوند. این صنایع با سرعت و میزان بیشتری از تحریم آسیب می‌بینند. برخی صنایع به دلیل محدودیت‌های صادراتی با مشکل مواجه می‌گردند (نظیر صنایع شیمیایی). دسته دیگر، صنایعی هستند که به عنوان زنجیره پسین صنایع مذکور از تحریم‌ها تأثیر می‌پذیرند یا به دلیل رکود با کاهش تقاضا مواجهند (نظیر فلزات اساسی). این صنایع با تأخیر و به طور غیرمستقیم از تحریم آسیب می‌بینند.

در میان آمار موجود، مرکز آمار ایران رشد بخش صنعت در ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ را ۴/۴- درصد برآورد کرده است و رشد شاخص صنایع بورسی نشانگر ۸- درصد در سال ۱۳۹۷ است. در مجموع با در نظر گرفتن صنایع غیربورسی و عملکرد سه‌ماهه چهارم، رشد بخش صنعت در سال ۱۳۹۷ حدود ۵/۵- درصد برآورد می‌شود. در سال ۱۳۹۸ انتظار می‌رود از رشد منفی بخش خودروسازی کاسته شود، فلزات اساسی و کانی‌های غیرفلزی با کاهش رشد مواجه شوند و صنایع پتروشیمی رشد منفی داشته باشد. در مجموع رشد بخش صنعت در سال ۱۳۹۸ حدود ۵- درصد برآورد می‌شود.

از منظر سیاستگذاری در حوزه تولید اولاً لازم است که بخش صنعت به طور ویژه مورد توجه قرار گیرد و ثانیاً شرایط متفاوت زیربخش‌های صنعت در سیاست‌ها مورد توجه واقع شود. بخش صنعت به واسطه داشتن پیوندهای گسترده با سایر بخش‌ها، آسیب‌پذیری بیشتری از محدودیت واردات دارد (مستقیم و غیرمستقیم) و هم تأثیر بیشتری بر عملکرد تولیدی سایر بخش‌ها می‌گذارد. از نظر پیوند بخش صنعت با سایر بخش‌ها همه زیربخش‌های صنعت وضعیت یکسانی ندارند. همچنین برخی از زیربخش‌های صنعت، هم از نظر سهم از تولید کل و هم از نظر میزان پیوندها با سایر بخش‌ها از اهمیت بالاتری برخوردارند. بر این اساس، در ارزیابی عملکرد رشد این بخش و رشد کلی اقتصاد، مناسب است که این زیربخش‌ها با حساسیت بیشتری مورد ارزیابی قرار گیرند.

جدول ۳ میزان آسیب‌پذیری مستقیم و غیرمستقیم زیربخش‌های مختلف صنعتی از کاهش واردات را نشان می‌دهد. هرچه یک بخش وابستگی مستقیم بیشتری به واردات داشته باشد و از طرفی پیوندهای آن بیشتر با بخش‌هایی باشد که وابستگی زیادی به واردات دارند، آسیب‌پذیری بیشتری از کاهش واردات خواهد داشت. از این نظر بخش‌های «محصولات رایانه‌ای و الکترونیکی»، «ماشین‌آلات و تجهیزات»، «توتون و تنباکو»، «کفش»، «پوشاک»، «وسایل نقلیه موتوری» و... بیشترین وابستگی به واردات و در نتیجه آسیب‌پذیری از محدودیت واردات را دارند. به طوری که برای تولید هر واحد (میلیارد ریال) محصولات بخش «محصولات رایانه‌ای و الکترونیکی» به طور مستقیم و غیرمستقیم حدود ۰/۹ واحد واردات لازم است. این میزان برای محصولات بخش «مبلمان» کمتر از ۰/۲ است.

منظور از وابستگی غیرمستقیم به واردات آن است که هر بخش در فرایند تولید خود علاوه بر آنکه بخشی از نیازهای خود را به صورت مستقیم از واردات تأمین می‌کند، از محصولات تولیدی سایر بخش‌ها نیز استفاده می‌کند که این بخش‌ها به نوبه خود باید کالاهای واسطه‌ای مورد نیازشان را از سایر بخش‌ها تأمین نمایند و لذا قسمتی از تقاضای ایجاد شده برای افزایش تولید بخش‌های مذکور از طریق واردات تأمین خواهد شد. این چرخه ادامه دارد و بدین ترتیب همواره به طور غیرمستقیم نیز مقداری واردات برای تولید یک بخش صورت می‌گیرد.

جدول ۳. وابستگی مستقیم و غیرمستقیم زیربخش‌های صنعت به واردات

ردیف	عنوان زیربخش صنعت	وابستگی مستقیم و غیرمستقیم به واردات برای هر واحد تولید
۱	ساخت، تعمیر و نصب محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری	۰/۹۱
۲	ساخت، تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۸۴
۳	ساخت فرآورده‌های توتون و تنباکو	۰/۷۷
۴	ساخت کفش و محصولات چرمی	۰/۷۱
۵	ساخت پوشاک	۰/۶۹
۶	ساخت وسایل نقلیه موتوری و سایر تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و وسایل الحاقی آنها	۰/۶۵
۷	ساخت، تعمیر و نصب تجهیزات برقی	۰/۶۴
۸	ساخت محصولات دارویی، مواد شیمیایی مورد استفاده در داروسازی و محصولات دارویی گیاهی	۰/۵۹
۹	ساخت کاغذ، محصولات کاغذی و چاپ	۰/۵۲
۱۰	ساخت، تعمیر و نصب محصولات فلزی ساخته شده، بجز ماشین‌آلات و تجهیزات	۰/۴۹
۱۱	تولید فلزات پایه	۰/۴۸
۱۲	ساخت، تعمیر و نصب سایر مصنوعات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۴۶
۱۳	ساخت محصولات لاستیکی و پلاستیکی	۰/۳۵
۱۴	ساخت مواد و فرآورده‌های شیمیایی	۰/۳۰
۱۵	ساخت چوب و فرآورده‌های حاصل از چوب، چوب‌پنبه، نی و مواد حصیربافی بجز مبلمان	۰/۲۸
۱۶	تولید منسوجات	۰/۲۸
۱۷	ساخت انواع آشامیدنی‌ها	۰/۲۶
۱۸	تولید محصولات غذایی	۰/۲۳
۱۹	ساخت مبلمان	۰/۱۹

مأخذ: جدول داده - ستانده سال ۱۳۹۰ مرکز آمار ایران و محاسبات تحقیق.

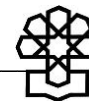
همان طور که قبلاً بیان شد از منظر ارزش‌افزوده و رشد اقتصادی و تأثیر محدودیت واردات بر آن، علاوه بر میزان وابستگی بخش‌ها به واردات، وزن بخش مربوطه در تولید کل اقتصاد نیز دارای اهمیت است. به عنوان مثال، احتمالاً بخش‌هایی نظیر «وسایل نقلیه موتوری (خودروسازی)» یا «فلزات پایه» علی‌رغم وابستگی نسبی کمتر به واردات در قیاس با بخش «توتون و تنباکو»، اهمیت بیشتری از منظر

تولید و اشتغال در اقتصاد ایران دارند، چراکه سهم بالاتری در تولید دارند. جدول ۴ به مقایسه اهمیت بخش‌ها از نظر تأثیر کاهش واردات بر GDP می‌پردازد. این جدول نشان می‌دهد که اگر دغدغه اصلی، تولید ناخالص داخلی باشد، آسیب‌پذیری بخش‌هایی نظیر فلزات پایه، پتروشیمی، خودروسازی و صنایع غذایی از واردات بیشترین نقش در کاهش رشد اقتصادی را خواهند داشت.

جدول ۴. اهمیت زیربخش‌های صنعت از نظر وابستگی به واردات و سهم در GDP

ردیف	عنوان بخش (به ترتیب اهمیت از نظر سهم در کاهش رشد اقتصادی با کاهش واردات)	وابستگی مستقیم و غیرمستقیم به واردات	سهم از تولید ناخالص داخلی (GDP)	ضریب اهمیت بخش از نظر تأثیر کاهش واردات بر GDP
۱	تولید فلزات پایه	۰/۴۸	۰/۰۲	۰/۰۰۹
۲	ساخت مواد و فرآورده‌های شیمیایی	۰/۳۰	۰/۰۲	۰/۰۰۵
۳	ساخت وسایل نقلیه موتوری و سایر تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و وسایل الحاقی آنها	۰/۶۵	۰/۰۱	۰/۰۰۵
۴	تولید محصولات غذایی	۰/۲۳	۰/۰۲	۰/۰۰۵
۵	ساخت، تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۸۴	۰/۰۰	۰/۰۰۴
۶	ساخت، تعمیر و نصب محصولات فلزی ساخته شده، بجز ماشین‌آلات و تجهیزات	۰/۴۹	۰/۰۱	۰/۰۰۴
۷	ساخت، تعمیر و نصب محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری	۰/۹۱	۰/۰۰	۰/۰۰۳
۸	ساخت، تعمیر و نصب تجهیزات برقی	۰/۶۴	۰/۰۰	۰/۰۰۲
۹	ساخت چوب و فرآورده‌های حاصل از چوب، چوب‌پنبه، نی و مواد حصیربافی بجز مبلمان	۰/۲۸	۰/۰۱	۰/۰۰۲
۱۰	ساخت کاغذ، محصولات کاغذی و چاپ	۰/۵۲	۰/۰۰	۰/۰۰۲
۱۱	تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی	۰/۱۳	۰/۰۱	۰/۰۰۲
۱۲	ساخت پوشاک	۰/۶۹	۰/۰۰	۰/۰۰۲
۱۳	ساخت محصولات لاستیکی و پلاستیکی	۰/۳۵	۰/۰۰	۰/۰۰۲
۱۴	تولید منسوجات	۰/۲۸	۰/۰۱	۰/۰۰۲
۱۵	ساخت محصولات دارویی، مواد شیمیایی مورد استفاده در داروسازی و محصولات دارویی گیاهی	۰/۵۹	۰/۰۰	۰/۰۰۱
۱۶	ساخت کفش و محصولات چرمی	۰/۷۱	۰/۰۰	۰/۰۰۱
۱۷	ساخت فرآورده‌های توتون و تنباکو	۰/۷۷	۰/۰۰	۰/۰۰۰
۱۸	ساخت، تعمیر و نصب سایر مصنوعات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۴۶	۰/۰۰	۰/۰۰۰
۱۹	ساخت مبلمان	۰/۱۹	۰/۰۰	۰/۰۰۰
۲۰	ساخت کک و فرآورده‌های حاصل از پالایش نفت	۰/۰۵	۰/۰۰	۰/۰۰۰
۲۱	ساخت انواع آشامیدنی‌ها	۰/۲۶	۰/۰۰	۰/۰۰۰

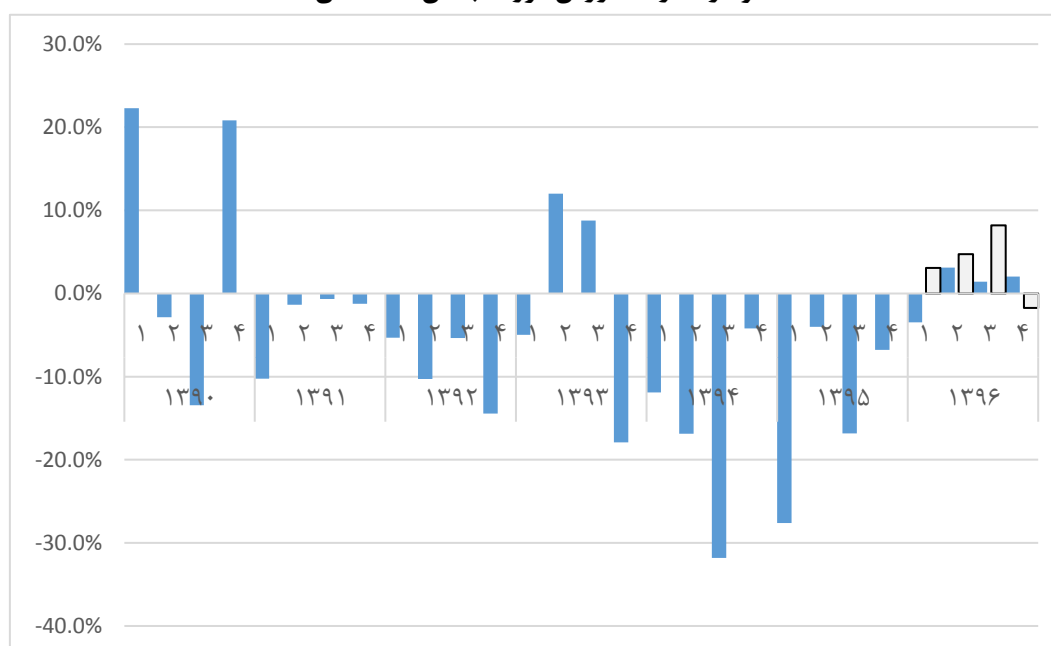
مأخذ: حساب‌های ملی و جدول داده - ستانده سال ۱۳۹۰ مرکز آمار ایران و محاسبات تحقیق.

۵. بخش ساختمان

نمودار ۷ وضعیت رشد بخش ساختمان از سال ۱۳۹۰ را به صورت فصلی نشان می‌دهد. رکود این بخش در عمده فصل‌های پس از سال ۱۳۹۰ کاملاً ملموس است. این موضوع در واقع روی دیگر کاهش سرمایه‌گذاری شامل سرمایه‌گذاری عمومی و خصوصی در سال‌های اخیر است. در سال ۱۳۹۶ شاهد رشد نسبی این بخش به خصوص در ساختمان‌های خصوصی بودیم. آمار بانک مرکزی رشد ۱/۲ درصدی و آمار مرکز آمار ایران رشد ۳/۲ درصد این بخش را در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد.

نمودار ۷. رشد ارزش‌افزوده بخش ساختمان

مأخذ: حساب‌های ملی فصلی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران

* در سال ۱۳۹۶، رنگ آبی (تیره) برآورد بانک مرکزی از رشد ارزش‌افزوده بخش ساختمان (۱/۲ درصد) و رنگ روشن برآورد مرکز آمار (۳/۲ درصد) را نشان می‌دهد.

** این دو نهاد رشد ارزش‌افزوده بخش ساختمان در سه‌ماهه اول سال جاری را به ترتیب ۰/۱ (یک‌دهم) و -۱ درصد اعلام کرده‌اند.

در ارتباط با موضوع سرمایه‌گذاری (که بخش مهمی از آن سرمایه‌گذاری در ساختمان است)، دو

نکته حائز اهمیت است که لازم است مورد توجه قرار گیرد:

۱. میزان سرمایه‌گذاری وابستگی بالایی به انتظارات و چشم‌انداز عملکرد کلی اقتصاد دارد. در

شرایطی که چشم‌انداز اقتصادی به دلایل مختلف (نظیر تحریم‌ها، واکنش فعال یا انفعالی ایران، محیط

کسب‌وکار و...) مبهم یا منفی باشد، سرمایه‌گذاران ترجیح می‌دهند تصمیمات سرمایه‌گذاری خود را به

تأخیر بیندازند.

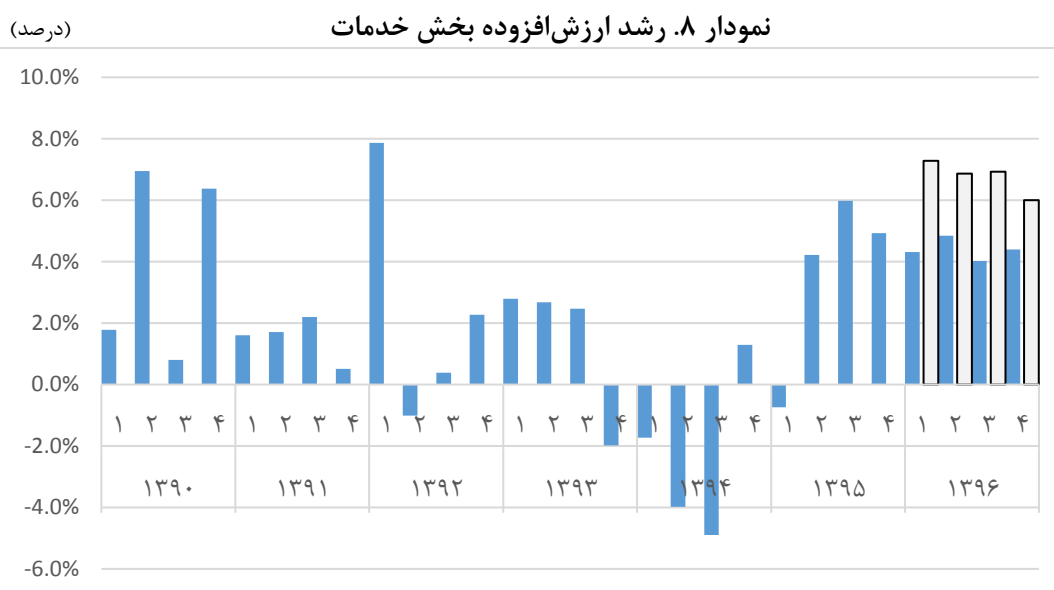
۲. با توجه به رشد منفی سرمایه‌گذاری در چند سال گذشته و میزان استهلاک سرمایه‌های موجود، برخی شواهد مؤید رشد منفی موجودی سرمایه است که در بلندمدت به معنای کاهش روند رشد اقتصاد ایران خواهد بود. با توجه به انتظار رشد منفی سرمایه‌گذاری و تداوم استهلاک سرمایه، این موضوع می‌تواند خود به یکی از معضلات بلندمدت اقتصاد ایران تبدیل شود که جبران آن دشوار خواهد بود. از طرف دیگر، با وجود رشد قیمت واحدهای مسکونی در چند ماهه اخیر^۱ و نقش مهم ساختمان‌های مسکونی در کل بخش ساختمان، انتظار رشد قابل توجه ساخت‌وساز در سال جاری وجود ندارد، چراکه اولاً، بخش مهمی از افزایش قیمت واحدهای مسکونی در نتیجه افزایش هزینه‌های تولید (شامل هزینه مصالح و به خصوص زمین) محقق شده و ثانیاً، بازدهی بخش مسکن همچنان پایین‌تر از برخی بازار دارایی‌ها نظیر طلا و ارز است. هر دو عامل فوق، جزء عوامل کاهش انگیزه سرمایه‌گذاری در حوزه مسکن می‌باشند. از طرف دیگر افزایش شاخص‌های قیمت و نیز تشدید کسری بودجه، احتمالاً مخارج سرمایه‌گذاری دولتی (هزینه‌های عمرانی) که تأثیر مستقیم بر بخش ساختمان دارد را به صورت حقیقی کاهش خواهد داد.

مرکز آمار ایران رشد بخش ساختمان در ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ را ۴/۴- درصد برآورد کرده است. با توجه به عملکرد بودجه عمرانی در کل سال ۱۳۹۷ و شواهد مربوط به سرمایه‌گذاری خصوصی، رشد این بخش در کل سال ۱۳۹۷ حدود ۵/۴- درصد برآورد می‌شود. از طرفی با توجه به کاهش مخارج دولتی از یک طرف و افزایش سطح قیمت‌ها از طرف دیگر و نیز سطح بالای عدم اطمینان در اقتصاد ایران، برآورد می‌شود رشد بخش ساختمان در سال ۱۳۹۸ از رشد این بخش در سال ۱۳۹۷ پایین‌تر و حدود ۱۳- درصد باشد.

۶. بخش خدمات

نمودار ۸ نشان‌دهنده رشد ارزش‌افزوده بخش خدمات از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ است. رشد این بخش وابستگی بالایی به رشد سایر بخش‌های اقتصادی دارد. بخش خدمات تا سال ۱۳۹۳ نرخ‌های رشد پایینی را تجربه کرده است و در سال ۱۳۹۴ رشد این بخش منفی بوده است. با این حال رشد خدمات در سال ۱۳۹۵ با افزایشی قابل ملاحظه به ۳/۶ درصد رسید. همچنین بانک مرکزی رشد این بخش در سال ۱۳۹۶ را ۴/۴ درصد و مرکز آمار ایران رشد آن را ۶/۸ درصد برآورد کرده است که اختلاف حدود ۲/۴ درصدی برآورد این دو نهاد را نشان می‌دهد.

۱. آمار بانک مرکزی حاکی از رشد حدود ۱۰۴ درصدی قیمت هر مترمربع واحد مسکونی در تهران در پایان فروردین سال جاری نسبت به ماه مشابه سال قبل است.

مآخذ: حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران.

* در سال ۱۳۹۶، رنگ آبی (تیره) برآورد بانک مرکزی از رشد ارزش افزوده بخش خدمات (۴/۴ درصد) و رنگ روشن برآورد مرکز آمار (۶/۸ درصد) را نشان می‌دهد.

** بانک مرکزی و مرکز آمار ایران رشد سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۷ بخش خدمات را به ترتیب ۱/۱ و ۳/۲ درصد اعلام کرده‌اند.

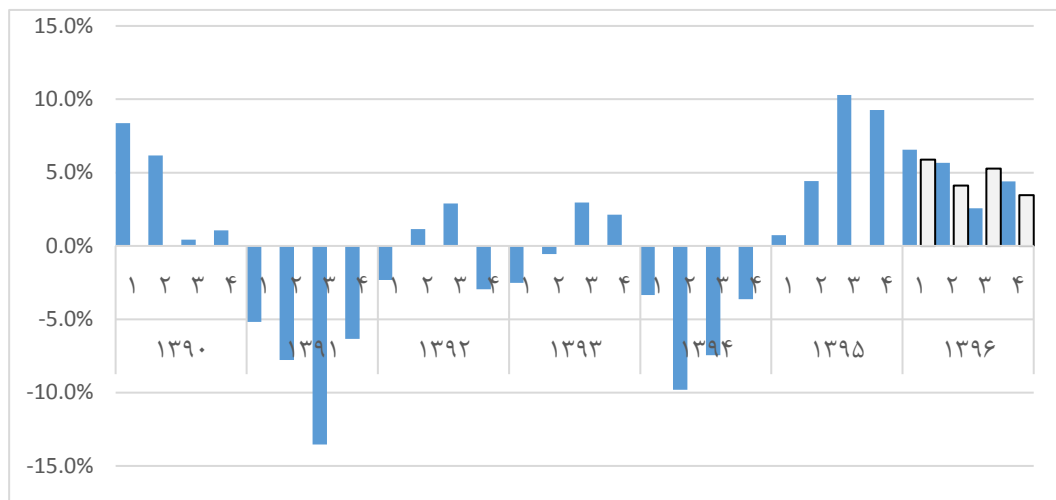
مرکز آمار ایران رشد بخش خدمات در ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ را ۰/۶ درصد برآورد کرده است. بر اساس این برآورد در میان زیربخش‌های خدمات، بخش‌های خدمات عمومی، مستغلات و حمل‌ونقل رشد مثبت داشته‌اند و بخش‌های خدمات بازرگانی (خرده‌فروشی و عمده‌فروشی)، واسطه‌گری‌های مالی و خدمات اجتماعی رشد منفی داشته‌اند. با توجه به شواهد موجود از زیربخش‌های خدمات در کل سال ۱۳۹۷ رشد این بخش حدود ۲- برآورد می‌شود.

در سال ۱۳۹۸ نیز با توجه به عملکرد بخش‌های صنعت، کشاورزی و معدن و تأثیر آن بر بخش‌های خرده‌فروشی و عمده‌فروشی و مستغلات، مخارج هزینه‌ای دولت و تأثیر آن بر بخش خدمات عمومی و چشم‌انداز سایر زیربخش‌های خدمات، رشد این بخش ۱/۵- درصد برآورد می‌گردد.

۱-۶. خدمات بازرگانی

نمودار ۹ نشان‌دهنده رشد ارزش افزوده خدمات بازرگانی، رستوران و هتلداری طی دوره ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۶ به صورت فصلی و به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ است. همان‌طور که نمودار نشان می‌دهد، رکود این بخش در سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ ادامه داشته و در سال ۱۳۹۵ شاهد رشد ۶/۲ درصدی این بخش بوده‌ایم و در سال ۱۳۹۶ رشد مثبت این بخش ادامه داشته است. بانک مرکزی و مرکز آمار هر دو رشد بخش بازرگانی در سال ۱۳۹۶ را ۴/۷ درصد برآورد کرده‌اند.

نمودار ۹. رشد ارزش افزوده بخش بازرگانی، رستوران و هتلداری

مأخذ: همان.

* در سال ۱۳۹۶، رنگ آبی (تیره) برآورد بانک مرکزی از رشد ارزش افزوده بخش بازرگانی (۴/۷ درصد) و رنگ روشن برآورد مرکز آمار (۴/۷ درصد) را نشان می‌دهد.

** بانک مرکزی و مرکز آمار ایران رشد سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۷ این بخش را به ترتیب ۱/۱- و ۰/۱ (یک‌دهم) درصد اعلام کرده‌اند.

به طور کلی، عملکرد بخش بازرگانی به عملکرد بخش‌های صنعت، معدن، کشاورزی و تجارت خارجی بستگی دارد. همان‌طور که در بخش‌های قبلی گزارش بیان شد رشد بخش کشاورزی حدود ۲/۱- درصد و صنعت ۵/۵- درصد برآورد می‌شود. از طرفی رشد واردات حدود ۲۲- درصد بوده است. همچنین صادرات حدود ۶ درصد افت داشته است. با توجه به این شرایط رشد بخش بازرگانی حدود ۱۰- درصد برآورد می‌شود. مرکز آمار ایران رشد این بخش در ۹ ماهه اول سال را ۴/۴- درصد برآورد کرده است.

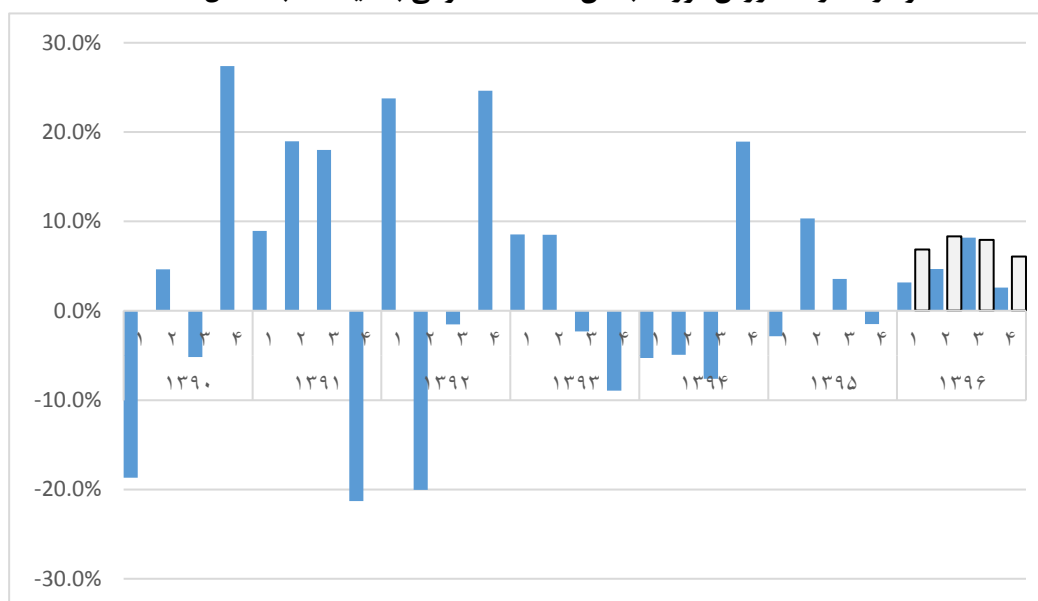
با توجه به برآوردهای رشد بخش‌های صنعت، معدن و کشاورزی و نیز تجارت خارجی در سال ۱۳۹۸، رشد بخش بازرگانی در سال ۱۳۹۸ حدود ۶- درصد برآورد می‌شود.

۲-۶. خدمات عمومی

خدمات عمومی دربرگیرنده مجموعه خدمات شامل امور عمومی، دفاع، امنیت و نظم عمومی، آموزش و پرورش، بهداشت و... است. این بخش از جمله بخش‌های اقتصاد ایران است که در سال ۱۳۹۶ رشدی بالاتر از رشد سال ۱۳۹۵ را تجربه کرده است. بانک مرکزی رشد این بخش در سال ۱۳۹۶ را ۴/۴ درصد و مرکز آمار ایران ۷/۳ درصد اعلام کرده است. رشد اعلامی بانک مرکزی برای این بخش در سال ۱۳۹۵ حدود ۲ درصد بوده است.

نمودار ۱۰. رشد ارزش افزوده بخش خدمات عمومی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

مأخذ: همان.

* در سال ۱۳۹۶، رنگ آبی (تیره) برآورد بانک مرکزی از رشد ارزش افزوده بخش خدمات عمومی (۴/۴ درصد) و رنگ روشن برآورد مرکز آمار (۷/۳ درصد) را نشان می‌دهد.

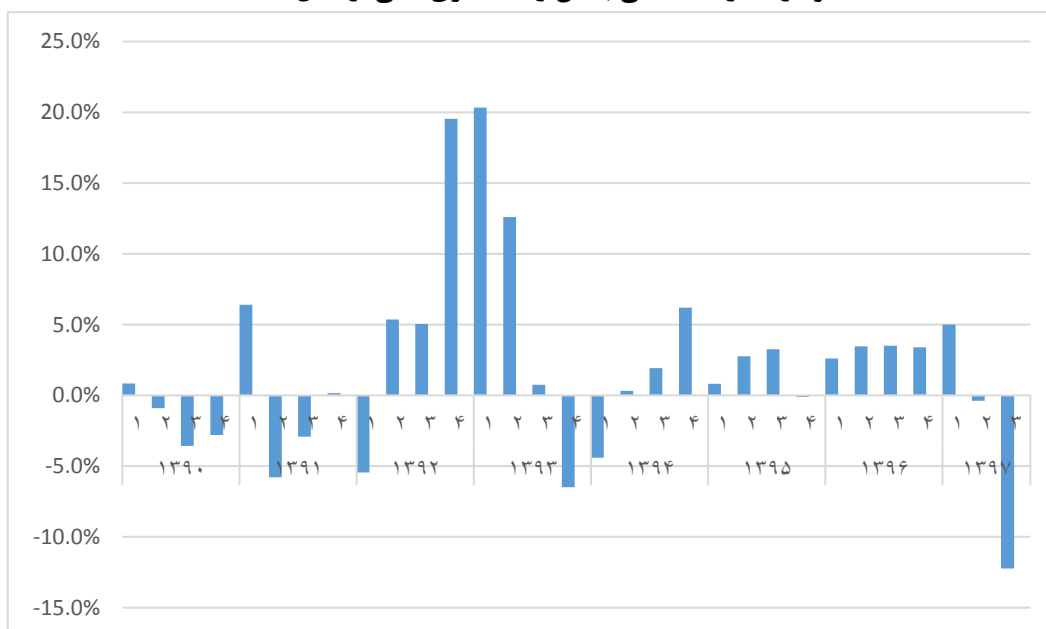
مخارج جاری دولت در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ حدود ۱۵ درصد رشد اسمی نشان می‌دهد. با این حال، با توجه به تورم حدود ۲۷ درصدی اعلامی مرکز آمار ایران برای این سال، رشد هزینه‌های دولت به صورت حقیقی منفی بوده است. با این حال باید به این نکته توجه داشت که بخش مهمی از هزینه‌های جاری دولت از نوع پرداخت‌های انتقالی (یارانه، مستمری و...) است که در محاسبه ارزش افزوده بخش خدمات عمومی نباید در نظر گرفته شود. در مجموع با در نظر گرفتن این ملاحظات، رشد ارزش افزوده بخش خدمات عمومی برای سال ۱۳۹۷ حدود ۴- درصد برآورد می‌شود. با توجه به کاهش شدید درآمدهای نفتی از یک طرف و تداوم شرایط تورمی، انتظار می‌رود رشد این بخش در سال ۱۳۹۸ نیز منفی باشد. برآورد اولیه رشد حدود ۵/۵- درصدی این بخش را در سال ۱۳۹۸ پیش‌بینی می‌نماید.

۳-۶. خدمات واسطه‌گری مالی

یکی از مشکلات موجود در حساب‌های ملی ایران به نحوه محاسبه ارزش افزوده بخش واسطه‌گری مالی مربوط است. دلیل این موضوع نیز به سهم بالا و اصلی نظام بانکی در این بخش، تنوع خدمات بانکی، تنوع نرخ‌های سود بانکی، دستوری بودن نرخ‌ها و حتی تسهیلات و سپرده‌ها و... برمی‌گردد. بر این اساس ملاحظه می‌شود که معمولاً میان رشدهای اعلامی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی برای این بخش اختلافات جدی وجود دارد. با این حال می‌توان انتظار داشت که ارزش افزوده بخش بانکی به تفاوت حقیقی سودهای دریافتی حاصل از ارائه تسهیلات و سودهای پرداختی به سپرده‌ها کاملاً مرتبط باشد.

بر این اساس، انتظار می‌رود در سال‌های رکود تورمی به دلیل کاهش حقیقی شکاف نرخ سود تسهیلات و سپرده‌ها به خاطر شرایط تورمی از یک طرف و کاهش سود بانک به واسطه مطالبات غیرجاری بانک در شرایط رکود از طرف دیگر، شاهد کاهش ارزش افزوده و رشد منفی بخش بانکی و به تبع واسطه‌گری مالی باشیم. آمار ۹ ماهه اول مرکز آمار این موضوع را تأیید می‌کند. این مرکز، نرخ رشد ۲/۸- درصدی واسطه‌گری مالی در ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ را برآورد کرده است. با توجه به تداوم شرایط رکود تورمی در سال ۱۳۹۸ و احتمالاً افزایش مطالبات غیرجاری بانک‌ها از یک طرف و محدودیت‌های سیاستی بانک مرکزی برای کنترل رشد نقدینگی از سوی دیگر، تشدید رکود در این بخش قابل انتظار است و پیش‌بینی می‌شود رشد بخش واسطه‌گری مالی در سال ۱۳۹۸ حدود ۷- درصد باشد.

نمودار ۱۱. رشد فصلی بخش واسطه‌گری مالی از سال ۱۳۹۰

مأخذ: سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۶ از حساب‌های ملی فصلی بانک مرکزی و ۹ ماهه اول سال ۱۳۹۷ از حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران.

جمع‌بندی

ارزیابی عملکرد اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که عملکرد اقتصاد ملی ضعیف‌تر از انتظارات قبلی بوده است. از جمله میزان کاهش تولید صنعت به خصوص صنایع اصلی نظیر خودروسازی و نیز صادرات نفت و میعانات گازی قابل توجه بوده است. از طرف دیگر، افزایش سطح قیمت‌ها (مصرف‌کننده و تولیدکننده) در حالی که سطح اسمی برخی مخارج نظیر مخارج جاری و عمرانی دولت و نیز سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، افزایش چشمگیری نداشته است، رشد حقیقی برخی بخش‌ها نظیر ساختمان و خدمات عمومی را با کاهش قابل ملاحظه مواجه کرده است. این وضعیت برای سال ۱۳۹۸ هم صادق است.

با در نظر گرفتن آخرین شواهد از وضعیت بخش‌های اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۷، رشد اقتصادی این سال حدود ۵/۱- درصد برآورد می‌شود. رشد اقتصادی بدون نفت در این سال نیز حدود ۲/۱- درصد برآورد می‌گردد. برای سال ۱۳۹۸ نیز شواهد حکایت از تداوم رشد منفی اقتصاد و تداوم رکود دارد. رشد اقتصادی ایران در سال ۱۳۹۸ با فرض نسبتاً بدبینانه برای صادرات نفت (به طور میانگین ۳۰۰ هزار بشکه در روز) حدود ۹/۸- درصد و رشد اقتصادی بدون نفت حدود ۲- درصد برآورد می‌شود. صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی نیز در آخرین گزارش‌های خود رشد اقتصادی ایران را در سال ۲۰۱۸ به ترتیب ۳/۹- و ۱/۹- درصد و در سال ۲۰۱۹ به ترتیب ۶- و ۴/۵- درصد پیش‌بینی کرده‌اند.

جدول ۵. برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۷ و پیش‌بینی رشد اقتصادی سال ۱۳۹۸ (درصد)

شرح	۱۳۹۷	۱۳۹۸
کشاورزی	-۲/۲	۳
نفت	-۱۷/۵	-۴۹
صنعت	-۵/۵	-۵
آب، برق و گاز	۵/۱	۲/۱
ساختمان	-۵/۴	-۱۳
خدمات	-۲	-۱/۵
تولید ناخالص داخلی	-۵/۱	-۹/۸
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	-۲/۱	-۲

مآخذ: بخش‌های قبلی گزارش و محاسبات.

برآوردهای انجام شده با فرض تداوم شرایط موجود صورت گرفته است. این در حالی است که به طور بالقوه سیاستگذار می‌تواند با اتخاذ سیاست‌های فعالانه در مقابله با تحریم‌ها و کاهش تهدیدها و بهره‌گیری از فرصت‌های ناشی از شرایط فعلی به منظور اصلاح فرایندها و نظامات معیوب داخلی (نظیر نظام بودجه‌ریزی، نظام بانکی و...)، تبعات منفی را کاهش دهد.

منابع و مآخذ

۱. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۷، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۲۷۸.
۲. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۶ و پیش‌بینی سال ۱۳۹۷، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۰۱۸.
۳. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۹ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۶، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۸۰۰.
۴. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۶، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۷۷۵.

۵. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد سه‌ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۵، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۰۰۱.
۶. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۵، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۲۶۹.
۷. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۹ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۵، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۳۳۲.
۸. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد سال ۱۳۹۵ و پیش‌بینی سال ۱۳۹۶، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۹. حساب‌های ملی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۱۰. حساب‌های ملی، مرکز آمار ایران.
۱۱. خلاصه تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۱۲. گزارش وضعیت بودجه دولت، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۱۳. گزارش‌های رشد اقتصادی، مرکز آمار ایران.
۱۴. گزارش‌های تحولات بازار مسکن شهر تهران، بانک مرکزی.
۱۵. گزارش‌های وضعیت تجارت خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران.
۱۶. گزارش عملکرد تولیدات منتخب صنعتی و معدنی، وزارت صنعت، معدن و تجارت.
۱۷. نماگرهای اقتصادی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۱۸. قانون بودجه سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ کشور.

19. http://www.opec.org/opec_web/en/

20. www.codal.ir

21. Pesenti, Paolo and Tille, Cédric (2000), "The Economics of Currency Crises and Contagion: An Introduction", FRBNY Economic Policy Review, September.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۵۳۴

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران ۱۲. عملکرد سال ۱۳۹۷ و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۸

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان و مدل‌سازی)

تهیه و تدوین کنندگان: سیدهادی موسوی نیک، محمدرضا عبداللهی، نرگس صادقی

اظهار نظر کننده خارج از مرکز: ابوالحسن والی‌زاده

ناظران علمی: محمد قاسمی، سیدعلی روحانی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های اقتصادی

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. بخش حقیقی

۲. رشد اقتصادی

۳. کشاورزی

۴. صنعت

۵. خدمات

۶. نفت

۷. ساختمان

۸. اقتصاد ایران

۹. برجام

۱۰. تحریم

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۳/۲۴